

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARDA AGRESSIV XULQ-ATVORNI BARTARAF ETISH

Xasanova Sabina

Annotatsiya: Ushbu maqolada inson agressiyasining kelib chiqishi sabablari, kuzatiladigan muammolar, "Agressiya" va "Tajovuzkorlik" tushunchalari, hamda bu holatlarni tuzatish usullari va psixolog maslahatlari haqida qisqacha so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: agressiya, tajovuzkorlik, psixolog, muammo, psixologik trening, xulq-atvor.

Inson agressiyasi ko'rinishlarining turli-tuman va tubsizligidan kelib chiqib, mazkur xulq-atvorni o'rganishda D.Bass tomonidan taklif etilgan konseptual ramkalar bilan chegaralanish juda foydali ekanligi ayon bo'ldi. Uning fikricha, agressiv harakatlarni uchta shkalaga asoslangan holda tasvirlash mumkin: jismoniy verbal, aktiv-passiv va to'g'ri-egri. Ularning kombinatsiyalari sakkizta ehtimolga yaqin kategoriyalarni berib, ko'plab agressiv harakatlarni ular asosida tushuntirish mumkin. Masalan, bir kishining ikkinchisi ustidan otib, pichoqlab yoki kaltaklab zo'rvonlik qilishi ham jismoniy, ham aktiv, ham to'g'ri shkala sifatida kvalifikatsiyalanishi mumkin. Afsuski, ayrim oilalarda o'z otasi yoki onasining mehr-oqibatidan bebahra o'sayotgan bolalar ham yo'q emas. Ba'zi oilalarda esa ota-ona va farzand o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning ijobiy psixologik iqlimda emasligi achinarli holdir, albatta. Aksariyat ota-onalar o'z farzandlarini tarbiyaga chaqirishda g'amxo'rlik, mehribonlik, sabr-toqat, mehr kabi xislatlar bilan yondashish o'rniga, kuch bilan, ayniqsa jismoniy jazo usuli bilan ta'sir o'tkazadilar. O'z navbatida bu kabi xatti-harakatlar bolalarda agressiv xulq-atvorning shakllanishiga zamin bo'ladi. Bolalardagi agressiya bugungi kunda ko'p kuzatiladigan muammolardan biridir. Agressivlik holati ko'pchilik kichik yoshdagi bolalarga xos bo'lib, ko'p hollarda agressiv xatti-harakat o'tish davrida kuzatiladi. Bola yosh davrlari inqirozi paytida qiyinchiliklarga ro'baro' bo'ladi, natijada uning xatti-harakatlarida agressiya elementlari kuzatila boshlanadi. Maktabgacha ta'lim muassasalaridagi bolalarni kuzatish jarayonida ma'lum bir toifadagi bolalarni kuzatish jarayonida shu ma'lum bo'ldiki, agressiv xulq-atvor rivojlanib, barqaror shaxsiy xususiyatlarga aylanarkan. Natijada, bolaning ishlab chiqarish salohiyati pasayadi, uning shaxsiy rivojlanishi deformatsiyalanadi. Shu nuqtai nazardan, dastur erta yosh davrlarida bolalardagi agressiyaga moyillikni aniqlash, agressiv xulq-atvorni normallashtirishga qaratilgan.

Bozor munosabatlarga o'tish tufayli jamiyatimizning qayta ishlash nafaqat iqtisodiy va siyosiy o'zgarishlarga, balki odamlarning va ayniqsa yoshlarning xatti-harakatlarining axloqiy me'yorlariga ham olib keldi. Ota-onalar, ota-onalar farzandlar va o'smirlardagi sezgirlik ortadi. Ular ko'proq bezovtalanib, tajovuzkor bo'lishdi. Xulq-

atvorda tajovuzkor kuchlanish hatto maktabgacha va yosh maktab yoshidagi bolalarda ham kuzatiladi.

"Agressiya" va "tajovuzkorlik" tushunchalarini farqlaymiz. Birinchi (LATdan. Agressi - hujum, tahdidlar) - zarar etkazishga qaratilgan barcha vayronagarchilikka oid umumiy ism. Tajovuzkorlik - niyat, tajovuzkor harakatlardan oldingi davlat. Va tajovuzkor ta'sir boshqa odamlarga zarar etkazishga qaratilgan bolaning xatti-harakati. Agressiv ahvoli g'azab, dushmanlik, nafratning hissiy holati va boshqalarga hamroh bo'ladi. Harakat boshqa shaxsga zararli ta'sir ko'rsatadi: haqorat, haqoratlash, urish, kaltaklash va boshqalar.

Agressiv xatti-harakatlar barcha yoshdagi bolalarda aniqlanadi. Birinchi navbatda salbiy his-tuyg'ularni ifodalash usuli bo'lib xizmat qiladi - tirnash xususiyati, g'azab, g'azab. Bunday xatti-harakatlarning natijasini kuzatib, bola uning foydaliligini baholaydi. Ikkinchidan, u o'ziga xos maqsad - o'yinchoqlar, oziq-ovqat olish, ota-onalarning e'tiborini jalb qilish, kuchini, ahamiyatini isbotlash, boshqalarni bo'ysundirish uchun tajovuzkorlikni namoyish etadi. Istalgan narsaga qanchalik tez-tez erishilsa, tajovuzkor xatti-harakatlar shunchalik mustahkamlanib, xarakter sifatiga aylanadi. Ushbu hodisaning tarqalishini aniqlash qiyin, chunki har bir bola hayoti davomida tajovuzkorlikni namoyon qiladi. O'g'il bolalarda u ertaroq sodir bo'ladi, tabiatda ochiq. Qizlarda u bilvosita o'zini namoyon qiladi. Jiddiy tajovuz bilan psixoterapiya usullari yordamida tuzatish talab etiladi. G'azab, g'azab ruhiy buzilish belgilari (psixopatiya, o'tkir psixoz) bo'lsa, dori vositalaridan foydalanish oqlanadi. Agressivlikni abadiy davolash mumkin emas, u muayyan hayotiy vaziyatlarda bolada paydo bo'ladi. Psixologlar, psixoterapevtlarning vazifasi shaxsiy muammolarni hal qilishga yordam berish, his-tuyg'ularni ifoda etishning adekvat usullarini o'rgatish, ziddiyatli vaziyatlarni hal qilishdir. Umumiy tuzatish usullariga quyidagilar kiradi:

1. Agressiyani xavfsiz ifodalashning ekspress usullari bilan taqdim etilgan. Bolaga g'azab, g'azab, g'azabni boshqalarga zarar etkazmasdan tashlash taklif etiladi. To'p, quyma materiallar, suv, "g'azab barglari" bilan o'yinlar qo'llaniladi.

2. Muloqot bo'yicha treninglar. Guruh ishi bolaga samarali muloqot strategiyalarini, his-tuyg'ularni ifodalash usullarini ishlab chiqishga, boshqalarga zarar etkazmasdan o'z pozitsiyasini himoya qilishga imkon beradi. Bolalar fikr-mulohaza (ishtirokchilarning reaksiyasi) oladilar, muvaffaqiyatlarni, xatolarni psixoterapevt bilan tahlil qilishadi.

3. Dam olish darslari. Anksiyete, hissiy tanglikni kamaytirishga qaratilgan - tajovuzkorlikning paydo bo'lish xavfini oshiradigan omillar. Bolalar chuqur nafas olishni tiklashni, va diqqatni o'zgartirishni o'rganadilar.

Xulosa

Agressiya qurbonlari nazoratsiz g'azabni namoyon etishga moyil bo'lgan odamlar bilan o'zlarining xatti-harakatlari kontseptsiyasini yaratishlari kerak. Asosiysi, ularning maqsadini tushunish. Tajovuzkor odatda sizni g'azablantirishga, his qilishga intiladi.

Agar sizajrashsangiz yoki yig'lasangiz, maqsadga erishiladi. Shuning uchun quyidagi xatti- harakatlardan saqlaning:

G'azab. Tajovuzkorning javobi hatto jismoniy zo'ravonlikka olib keladigan his-tuyg'ular va his-tuyg'ular bo'ronini keltirib chiqaradi.

Qasos. Bu sifat tajovuzkorni tinchlantirishga yordam bermaydi va siz ham qoniqish his qilmaysiz. Ba'zan janjalni darhol tugatish va hatto tajovuzkordan uzoqlashish yaxshiroqdir. Bunday fazilatlarga moyil bo'lganlardan saqlaning. Agar bu sizga yaqin odam bo'lsa, janjal boshlanishidan oldin uni tugatishga harakat qiling. Suhbat uchun vaqt tanlashni o'rganing. Turmush o'rtog'ingizga muammo va his tuyg'ularingizni xotirjam muhitda aytib berish, uni o'zgartirishga undaydi. Shu bilan birga, suhbatdoshning ko'zlariga qarab, yumshoq, ammo qat'iy gapiring. O'z-o'zini hurmat qilish haqida unutmang! Agar gaplashish yordam bermasa, mutaxassisdan yordam so'rang. Tuzatish usullari to'g'ridan-to'g'ri pedagogik e'tiborsizlik, xulq-atvor modeli va bolaning qanday qilib tarbiyalanganligiga bog'liq. Shuningdek, turmush tarzi, atrofdagi odamlarning xatti-harakatlari va ijtimoiy sharoitlari muhim rol o'ynaydi. Tuzatishning asosiy yo'nalishlaridan biri bu bolalar faoliyatini ularning qiziqishlari va sevimli mashg'ulotlariga muvofiq ravishda tashkil etishdir. Har qanday tuzatishning vazifasi bolalarni emlash va ularning salbiy fazilatlari, yomon xulq-atvoriga qarshi kurashishga undashdir.

Albatta, endi bolalarning xulq-atvoridagi og'ishlarni to'g'rilashning boshqa yo'nalishlari va uslubiy usullari, ya'ni taklif, biblioterapiya, musiqa terapiyasi, logoterapiya, artterapiya, o'yin terapiyasi mavjud. Yuqorida aytib o'tganimizdek, oxirgi usul eng ommabop va samarali hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Po'latov, Sh.N., Rabindranat Tagorning Hindiston ilm-ma'rifatga qo'shgan xissasi. // "SCIENCE AND EDUCATION" Scientific journal Volume 1, Special Issue 2020 136-144 P. 2. Po'latov, Sh.N., Hindistonda pedagogik ta'limning rivojlanish bosqichlari. // "SCIENCE AND EDUCATION" Scientific journal Volume 1, Special issue 2020 21-27 P.

3. Jurayev SH.S., Abu Ali ibn Sinoning falsafiy qarashlarida baxt-saodat masalasi // Academic Research in Educational Sciences, 2 (Special Issue 1), 395-401 P.

4. Saidov S.A., Ibn al-Muqaffaning islom tarjima san'atiga qo'shgan hissasi. // "Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences" Scientific journal Volume 1, 2021. 332-336 P.

5. Sulaymonov, J. Abdurahmon ibn Xaldunning tamaddun taraqqiyoti haqidagi qarashlarida jamiyat tahlili // Academic Research in Educational Sciences, Vol. 2 Special Issue 1, 2021. 451-455 R.

6. Jurayev SH.S., Abu Ali ibn Sinoning falsafiy qarashlarida baxt-saodat masalasi // Academic Research in Educational Sciences, 2 (Special Issue 1), 395-401 P.

7. Saidov S.A., Ibn al-Muqaffaning islom tarjima san'atiga qo'shgan hissasi. // "Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences" Scientific journal Volume 1, 2021. 332-336 P.